

עמיד תנועת הפועלים היהודית בגולה

אריה טרטקובר

ממנו, כנראה, משהיינו בימי המלחמה. החייך בין העולם המערבי והמזרחי (שני כושגים אלה אינם מזדהים) מעמיק מיום ליום, והוא כמבטל לא רק שותפות אינטרסים, אלא גם את הצדדים השונים בהתפתחותה של תנועת הפועלים בארץ צות שונות. אף על פי כן ניתן לנו גם כיום להבחין בקצת סימנים אופייניים לעולם העובד כולו. העתידים לקבוע גורל תנועת הפועלים.

הסימן הראשון, והעיקרי, היא השאיפה לכלל כלה מוסדרת בכלל ולהלאמה. במדינות כצ'כר סלואקיה, פולין, יוגוסלאוויה, בולגריה ורומניה הולאמו כמעט כל ענפי התעשייה; ואולם גם במערב ניכרת אותה מגמה, אם גם בהדגשה פחותה. אפילו בארצות הברית, המדינה הקלסית של הינמה הפרטית, נראים סימני התפתחות בכיוון זה. התיכנון שפתח בו הנשיא רווולט במלחמתו עם המשבר בראשית שנות השלושים עומדת להתחדש, ואולי ביתר שאת, בעתיד לא רחוק. השאיפה להציל את המשטר הרכושני באמצעים המתנגדים, לכאורה, לרוחו, ואם גל הישיר תות הגדולות הוא שעורר את ההרגשה שהלאמה אי-אל וענפים בתעשייה הגדולה היא הכרח — עובדה היא, שרעיון כלכלה מוסדרת מוסיף הסידיים והוא עתיד להתגשם בהדרגה, אם גם לא במידה האופינית לבריטניה והדומיניונים. השאיפה היא להגיע לשיטה כלכלית שתקשר את יומת היחיד עם כוחה המכונן של המדינה. מנקודת-מוצא הפוכה, ניתן להבחין בהתפתחות זו גם ברוסיה הסובייטית. כוונתנו לפיתוח הקור אופרציה במסגרת המשק המולאמ, כדי שיוממת היחיד לא תלך לאיבוד על אף ההלאמה.

התמירה אשר תתהולל בהגיע רעיון זה לכלל התגשמות בכל הארצות, או ברובן, קשה להנבא על דמותה והשפעתה. ברורות לנו שתי מתוצאותיה: הריכוז בחיי הכלכלה יוגבר; המשק הגדול יגדיל את כיבושיו על חשבון המשק הבינוני והקטן.

איך תשפיע מגמה זו על עמדת הפועל? ניגודי מעמדות, הסימן המובהק בחיי החברה למן התגבשות המשטר הרכושני ועד היום, שוב אין להם מקום באותה מידה בגבולות המשק המולאמ. לא תדמה המדינה כנותן עבודה לנותן העבודה

אין לתאר את התפתחותם הפוליטית. ההברית וגם התרבותית של היהודים מסיף המאה הקודמת ועד מלחמת-העולם השניה בלא להביא במנין את השפעה. שהיתה לפרקים מכרעת, של תנועת הפועלים. אכן בעת ובעונה אחת היה לתנועת הפועלים היהודים חלק בתנועת השחרור החברתי של אומות העולם, וחלק זה עלה כמה מונים על ערכה המספרי של תנועת הפועלים היהודים. לא יתכן להבין את דברי ימי תנועת הפועלים ברוסיה, בפולין או באמריקה בלא להתחקות על רישומה של תנועת הפועלים היהודית. שקיעתה של תנועה זו לנגד עינינו היא איפוא חזיון טראגי שאין לכסוח עליו גם בתקופה זו של ערעור ערכים ויסודות. האמנם צפוי חרבן לה ואין להשיב? כשלושים שנה נטויה יד הגורל על תנועת הפועלים היהודים, המכה הראשונה אשר הוכתה — היסול תנועת הפועלים ברוסיה הסובייטית כתנועה עצמאית; המכה השניה — התפוררותו של מעמד הפועלים בארצות הברית; והמכה השלישית — הקשה והאכזרית מכולן — חורבנו הפיסי של מעמד העובדים היהודים בפולין בתוך מלחמת-ההשמדה של הנאציזם. אחרי שלוש מכות אלה לא נשאר כמעט מתום בגופה של תנועה זו. ברוסיה חדלה תנועת פועלים יהודים, התנועה בארצות הברית מצטמקת והולכת, ובאירופה לא נשארו לנו אלא קבוצות קטנות שעתידן מפוקפק.

בשלושה גורמים תלוי גורלה של שארית תנועת הפועלים היהודית בגולה: במהותה וב- התפתחותה של תנועת הפועלים בעולם כולו; בעתידם של יהודי הגולה ובהתפתחותם המקצועית והחברתית; ובעתידה של העבודה היהודית השכירה כתוצאה מן הגורמים הנזכרים.

ב

לא קל לעמוד בימים אלה של אנדרלמוסיה פוליטית וחברתית על המגמות שבהתפתחות תנועת הפועלים בעולם. עם גמר המלחמה, זמן מה לאחריה, דימינו שהרעיון של עולם מאוחד במלחמתו עם הנאציזם ובשאיפתו לחברה מחודשת ניתן להגשמה; ואילו היום אנו רחוקים

ובעקבות התגבשות הכרתו של הפועל כאדם יוצר, לא תוכל התנועה המקצועית להסתפק בהגנה על האינטרסים המקצועיים במובן המצומצם; היא תקבל עליה אחריות מרובה לתהליך הייצור וממילא לתהליך החיים התבררתיים בכלל. זו היא, כנראה, דרך המלך של התנועה המקצועית בימינו.

תנועת הפועלים היהודים תושפע על ידי מהלך זה בחיי החברה לא פחות — ובגלל דמותה המיוחדת אולי יותר — מתנועות אחרות. אך עד שאנו באים לבדוק את השפעתה על החיים היהודיים, נעיף עין על המגמות המתגלות בגולה היהודית, ביחוד מצד הרכבה המקצועי והחברתי.

ג

חורבן יהדות אירופה בימי הכיבוש הנאצי אינו מתמצה במיספר בלבד, אם כי זועתו מזדקרת לעין כל. איבדנו את שלישי העם — אך איבדנו רבייתר מזה, ולא רק מבחינה רוחנית בלבד. מבחינה תרבותית-לאומית אמנם היו יהודי פולין, ליטא, בסרביה, אוקראינה ורוסיה הלבנה עיקרה של יהדות הגולה. אולם לא הושם לב עדיין במידה מספקת כי גם מבחינה כלכלית-חברתית היתה יהדות זו רוב-בנין. שלושה קיבוצי ישראל גדולים היו בגולה בת קופה שבין מלחמה למלחמה: יהודי רוסיה, יהודי אמריקה ויהודי אירופה התיכונה והמזרחית (חוץ מרוסיה). הקיבוץ הראשון בעייתו הכללית והחברתית נפתרה מראשית שנות השלושים ע"י מעבר המוני לעבודה בתעשייה הסור ביטית הגדולה; אך מבחינה לאומית נתפרק קיבוץ זה יותר ויותר וסכנת חורבן היתה צפויה לו מראשית התמורה. יהודי אמריקה התפתחותם היתה במגמה הפוכה. קשריהם עם העם — אמנם יותר בהרגשה ובהכרה — אפשר עוד נתחזקו משהיו, אולם ערכם כאנשים עובדים שהיה בולט בראשית המאה, נצטמצם והלך. ורק יהודי אי-רופה המזרחית והתיכונה — יהודי פולין, אך הוא הדין ביהודי רומניה והארצות הבלטיות — שמרו על יהדותם ועל מעמדם כאנשים עובדים גם יחד; יתרה מזו, מעמדם זה נתגבש משנה לשנה על אף התנאים האכזריים שבהם היו נתונים ואולי גם בגללם. עם חורבנה של יהדות זו נתערערו איפוא במידה רבה יסודות חיינו החברתיים בגולה. אך בהנחה כללית זו לא די לנו. עלינו להוסיף ולעיין במתהווה בחיי החברה תיים ובמגמותיו המקצועיות של העם בגולה.

הפרטי. הגורמים הקובעים את התנהגותו של מעביד פרטי, אינם מכריעים לגבי המדינה. שדה-החייכוכים מצטמצם איפוא מלכתחלה. הפועל שוב אינו פועל בלבד; כאורת המדינה, הוא גם בבחינת מעביד במשק המולאם. הנטייה לשביתה בזה האחרון קטנה לאין ערוך מבמשק הפרטי. עובדה זו משפיעה גם על עמדתו של הפועל כאדם יוצר. הפועל במשק המולאם חש באחריותו לתהליך הייצור, שממנו נהנה העם כולו, ולא יחידים בלבד. ברוסיה ניסו לדרבן בסיסמה זו את מאמץ העבודה עד גבול שאין לחלום עליו בתעשייה הפרטית; וכמה מדינות הלכו בעקבות רוסיה.

עוד סימן אחד, ואחרון, שיש לעמוד עליו כאן, הוא ענין הקשר בין איגודו המקצועי והפוליטי של הפועל. התנועה המקצועית נולדה ראשונה ובמשך עשרות שנים היתה ביטוי יחיד לכוח העובד המאורגן; רק זמן רב אחריה נתגבשה התנועה הפוליטית, ובעיקר התנועה הסוציאליסטית. ממקור אחד נולדו ובראשונה הקיפו שתייהן אותו החומר האנושי; אולם במשך הזמן נתפרדה חבילה זו במידה רבה. טיפוס האגודה המקצועית המקפידה על ניטרליות בשאלות פוליטיות עלה וגבר מאוד, ביחוד בארצות המערב. ואילו התנועה הפוליטית נפתחה גם לפני אנשים שאינם עובדים עבודה גופנית עד שהפכה למפלגה פוליטית כשאר המפלגות. והנה עתה ניכרים סימני שיבה למצב הקודם, אמנם בכיוון שונה ממה שהיה בראשית התנועה. מרכז הכובד של תנועת הפועלים עובר לאיגוד המקצועי. אכן דמותו של האיגוד המקצועי נשתנתה. התגבשותה של תנועה מקצועית תעשייתית המקיפה סוגי עובדים שונים בגבולות ענף תעשייה אחד, תנועה שהיקפה והשקפתה רחבים משל אגודה מקצועית הדואגת לשכבה מוגבלת בלבד — הוא הסימן הבולט בהתפתחות זו. אחרי מלחמה רבה כבש לו עקרון האגודה התעשייתית את מקום-הבכורה בתנועה המקצועית. שברונה המוסרי של התנועה הסוציאליסטית במיבחינים הסראגיים שבדברי ימי האנושות, ערער את האמונה ביכולתה של תנועה זו לפתור את בעיות החברה, ואילו התנועה המקצועית נפגעה פחות. אפשר שהפילוג בין סוציאליזם לקומוניזם אף הוא הגביר את הרצון להתרכז סביב התנועה המקצועית, אשר בה לא נתן הפילוג אותות קשים כל כך. בתנאים אלה, בין התנועה הסוציאליסטית והקומוניסטית או

המאה ועד היום. הוא המעבר ממלאכה ותעשית למסחר וגם למקצועות חפשים.

	ההרכב המקצועי של יהודי ארצות הברית ומדינת כולה			
	1898	1933	1937	1900
תעשייה	13,9	23,3	35,4	60,5
מסחר	60,4	54,1	32,3	20,0
מקצועות חפשיים	8,3	9,5	11,4	2,6
פקידות				6,7
תחבורה		2,2	3,8	1,6
שירות בית ושירותים				
אישיים	9,2	9,6	12,5	7,8
שירות ציבורי	6,6	0,9	2,6	0,3
אחרים	1,5	0,4	2,0	0,5
סך הכל	*100,0	100,0	100,0	100,0

הערה: הסור הראשון על הרכב המקצועי של היהודים בשנת 1900 מקיף לא את הציבור היהודי כולו, כי אם את המהגרים היהודים מרוסיה.

מן הטבלה אנו למדים: בראשית המאה היו כמעט שני שלישים מיהודי ארצות הברית מרוכזים בתעשייה ולא יותר מחמישית במסחר. הנה בימינו, אפילו במקרה הטוב ביותר (הוא מקרה ניו-יורק) חלקם של שני הענפים משתווה; בטי פוס המעבר של דטרויט חלקו של המסחר כבר גדל כפלים מחלק התעשייה ובעיר רגילה כמו פיטסבורג הוא עולה פי ארבעה על התעשייה. לעומת ראשית המאה נהפכה הקערה. גם חלקם של המקצועות החפשים גדל, בדרך כלל, פי ארבעה. אמנם יש לזכור שהענפים והמקצועות הנקובים מקיפים גם מעבידים וגם פועלים ופקידיים; במקום שדובר במהגרים היהודים בראשית המאה נזכרו הפקידים כקבוצה בפני עצמה.

ודוק: המעבר מן התעשייה למקצועות אחרים גובר בדור השני. משאל שנערך בשנות השלושים בכמה מקומות בארצות-הברית גילה: בעוד שבדור הראשון מרוכזים גם כיום כחמישית (בדיוק 18,0%) בתעשייה, הנה בדור השני שיעור זה יורד כדי מחצה (10,5). חלקם של המקצועות החפשים, שהוא לא יותר מ-6,6% בדור הראשון, עולה פי שלושה (עד 19,1) בדור השני. אין מגמה זו אופינית ליהודים בלבד, ובזה אולי עיקר ההבדל בין מצב העניינים בארצות-הברית ובין המצב בארצות אחרות. בעוד שבארצות אלה התפתחות חיינו הכלכליים היא לעתים קרובות

* Nathan Goldberg, Economic Trends among American Jews, Jewish Affairs, Vol. I, No 9, Oct. 1946.

מחוסר חומר סטטיסטי מן השנים האחרונות אין בידנו לומר אלא דברים כלליים. יהודי רוסיה הפכו ברובם — פרט לאלו רבבות של בעלי-מלאכה וחקלאים — לציבור פרוליטארי המרוכז בתעשייה הגדולה ובפקידות. המספרים שנמסרו לפני המלחמה האחרונה עמדו על ארבע מאות אלף פועלים בתעשייה ועל חצי מיליון בפקידות. קשה לדעת מה השינויים שחלו בעקבות השמדתם של כארבעים אחוז מיהודי רוסיה בידי הגרמנים ושותפיהם. יש לשער שהתבוללות הלשונית והתרבותית אשר התקדמה בהדרגה לפני המלחמה נתגברה עוד יותר בתקופת המלחמה. גרמו לכך פיזורם המוגבר של היהודים כפליטים ברחבי רוסיה וביחוד ברוסיה האסיאתית בה הם בטלים לא בששים, כי אם באלפים; חורבן משקי התעשייה באוקראינה וברוסיה הלבנה, שבהם היו היהודים מרוכזים במספר ניכר כל כך עד שניתנה להם האפשרות להשתמש בשפתם, וכניסתם למשקי תעשייה מלחמתית, שבה חזרו ונתבטלו בין המוני עובדים רוסים ובני עמים אחרים; והעובדה שבין חללי הנאציזם היו בעיקר יהודי אוקראינה ורוסיה הלבנה, רובם אנשים עובדים עבודה גופנית ומעורים עדיין במידה מרובה בשפת העם ותרבותו. יהודי רוסיה הגדולה, שטמיעתם נתקדמה כבר לפני המלחמה ונטייתם לפקידות היתה בולטת זה-כבר, שרדו במספר רב יותר והם רוב מנין ביהדות של ברית המועצות כיום. אמתה של עובדה זו מוכחת מהידיעות המגיעות מרוסיה על הטמיעה הגוברת מיום ליום, על חורבן עמדותיה של שפת אידיש ועל האדישות המוחלטת של הנוער לכל דבר יהודי. הנסיון הרציני האחד שנעשה לשמור על אחדות מעמד העובדים היהודי ועל קשריו עם הציבור היהודי הוא הקמת היחידה היהודית האבטונומית בכירוביג'אן, עלה בתוהו בגלל סירובם של היהודים להתישב שם. עשרים וחמש אלפים יהודים בכירוביג'אן, שהם כאחוז וחצי מיהודי רוסיה, אין בידם להשפיע כלשהו על גורלם של העובדים היהודים במדינה. ולפיכך בתנאים הנתונים, אין מנוס מחורבנה הלאומי של תנועת הפועלים היהודים ברוסיה.

סבוכה יותר לאין ערוך היא פרשת העניינים בארצות הכדור המערבי. יש להבדיל כאן בין ארצות הברית וקנדה, בעלות ישובים ותיקים, ובין אמריקה הלטינית וישוביה הצעירים.

התפתחותה המקצועית של יהדות ארצות הברית יש להכיר בה קו ברור המתבלט מראשית

פועלים ברובו, ואילו היום הוא הופך פרולטריון של פקידים. ושתי סיבות לדבר: מגמת הריכוז במסחר, המגבירה את חלק הפקידות לעומת העומדים ברשות עצמם ונטיות הדור השני שאינו מחשב את המסחר הבינוני והקטן, שבו מרוכזים הוריו, והוא מעדיף עליו עבודת שכיר, המבטיחה, בהנאי אמריקה, פרנסה הגונה, ואפילו יותר מפרנסת סוחר זעיר העומד ברשות עצמו. במשך עשרים השנים האחרונות גדל איפוא חלקם של הפקידים ביהדות אמריקה גידול מפליא והרי הם ראשונים בגרם-המעלות כיום. כארבעים אחוז מיהודי אמריקה (39,7) פקידים הם פי שניים כשיעור העומדים ברשות עצמם במסחר ובתע- שיה (19,6). אפילו נצרך לאחרונים את המקצור- עות החפשיים (9,8%), יקטן חלקם מהפקידים.

הוא הדין והוא המהלך ביהדות קאנאדה, הקט- נה מיהדות ארצות הברית במספרה, אך דומה לה בגישתה הכללית ובהתפתחותה החברתית. הבה נתבונן בהרכב המקצועי של המהגרים היהודים למדינה זו בשנות 1925—1900 ונשוה אותו להרכב של יהדות קאנאדה כיום.

הרכבה המקצועי של ההגירה היהודית לקאנאדה 1900—1925 (מספרים יחסיים):
שיעור האחוזים

5.9	חקלאים
52.9	פועלים מקצועיים
16.9	פועלים שתורים
9.0	סוחרים
3.0	עוזרות בית
12.3	שונים

סך הכל 100.0 *

והנה, מן הטבלה הבאה נוכל לעמוד על ההת- פתחות בין 1921 ל-1941:

ההרכב המקצועי של יהודי קאנאדה בשנים 1921, 1931 ו-1941 (מספרים יחסיים):

	1941	1931	1921
חקלאות	1.19	1.26	2.35
תעשייה	31.24	29.62	30.45
מסחר	34.86	35.94	38.22
מקצועות חפשיים	5.62	5.06	3.61
פקידות	14.20	10.16	8.82
פועלים שתורים	1.45	2.69	5.23
השאר	11.44	15.27	11.32

סך הכל 100.00 100.00 100.00
* א. טרסקובר, נדודי היהודים בעולם, מהדורה ב', ירושלים תש"ח.

** American Jewish Year Book, Vol. 48, 1946.

בניגוד לכיוון הכללי, הנה בארצות-הברית אנו נסחפים בזרם הכללי. אם גם ביתר שאת ולפעמים בהקדם משאר חלקי האוכלוסיה, הקצב הקדחתני של ההתפתחות הפך את ארצות הברית תוך עשרות שנים ממדינה חקלאית למדינה תעש- יינית, ואותו קצב מגביר כיום את עמדת המסחר בתוך משק הארץ. בלי מנגנון כביר של תיווך כלכלי לא יעלה בידי התעשייה, ואף לא בידי החקלאות באמריקה לנצל את כוח התצרוכת של מאה וארבעים מיליון תושבי המדינה, הגובר מיום ליום; בלי מנגנון זה אין לחלום גם על כיבוש שוקי הרוץ הדרושים להתפתחותה של התעשייה האמריקנית. מטעם זה לא הורגשה חזירתם של היהודים למסחר כמעמסה; אדרבה, היא עלתה בקנה אחד עם התפתחותה הכלכלית של המדינה. לפנינו חזיון לא-רצוי מבחינה יהודית, שהרי העמדות בתעשייה שרכשו החל מש- נות השמונים של המאה הקודמת נשמטו מידינו. אך מבחינה אמריקנית זוהי התפתחות טבעית. אך אין זו בעיה מקצועית בלבד. וכאן אנו באים לעיקר ענינו. המעבר מתעשייה למסחר ולמקצועות חפשיים פירושו על הרוב גם מעבר ממעמד העובדים למעמד הבינים. אותם שני שלי- שים מיהודי ארצות-הברית שהיו עסוקים בתע- שיה בראשית המאה רוב מנינם (96,5%) היו פועלים. במסחר אין צורך בשיעור גבוה של יסודות פרולטרניים — פועלים וגם פקידים. ואף זאת: היהודים שנטשו את עבודתם בתעשייה רובם עברו לא למסחר הגדול, אלא למסחר הבי- נוני והקטן, וממילא עברו שמה לא כפועלים ופקידים, אלא כאנשים העומדים ברשות עצמם. על ידי כך פחת ביהדות אמריקה היסוד הפרו- לטרי וגבר המעמד הבינוני. אמנם במידת-מה קרה הדבר גם בתעשייה, לעומת 96,5% הפועלים מבין העסוקים בתעשייה בראשית המאה, שרדו רק 63% בשנות השלושים*. כאן השפיעה עליהם הכלכלית של יהודי אמריקה, שהגבירה את חלקם של המעבידים. אך בעיקר גבר מעמד הבינים בגלל הצטופפות היהודים במסחר ובמק- צועות החפשיים, מקצועות אלה הם מקצועות טיפוסיים של מעמד בינוני; חלקם של יסודות פרולטרניים ביחוד במקצועות חפשיים הוא כאין וכאפס לעומת העומדים ברשות עצמם.

אך בזה לא תמה התמורה. משנות השלושים ואילך פחתה הזרימה למעמד הבינוני ותחתיה באה „פרולטריונאציה“ ממין חדש. בראשית המאה היה הפרולטריון שלנו פרולטריון של

לתקופת שנים. אולם גם בין הארצות המעטות הללו, הרי שתיים הן לכל היותר — פולין והונגריה — שאפשר להבחין בהן סימנים ברורים כלשהם מבחינת התפתחותם המקצועית וההבדל רתית של היהודים. ברומניה, ובה הגדולה בקהילת לות ישראל באירופה כיום, כארבע מאות אלף נפש, עוד לא השתרשו היהודים השתרשות של ממש בחיי הכלכלה. שיעור האלמנטים הסבילים מבחינה כלכלית, שהיה גדול בקרב יהודי רומניה בכל הזמנים, עלה בשנת 1942 עד ל-78.2% למאה, כלומר למעלה משלושת רבעי הישוב היהודי והוא לא ירד במידה ניכרת עד היום; מבין 400 אלף יהודים רק 27% — לפי הדו"ח של הסקציה הרומנית בקונגרס היהודי העולמי — עוסקים במקצוע כלשהו. באוכלוסיה הכללית שיעורי האחוז של העובדים הוא למעלה משישים. בניגוד לפולין והונגריה, אין השלטון ברומניה מראה כל נטיה לסדר את המוני ישראל בעבודה. קשה לחרוץ משפט על צרפת לפי שרוב הציבור היהודי במדינה זו מורכב מפלטים ומהגרים חדשים. בתקופה שקדמה למלחמה היתה מגמת ההתפתחות שם דומה מלמה בחינות למגמה באמריקה. המהגרים החדשים שנרשמו בלשכות העבודה, יותר מחצים (52.9%) היו פועלים מקצועיים ו-12.1% פועלים שחורים, ואילו חלקם של המקצועות החפשים קטן היה (7.0%) וחלקו של המסחר כמעט לא ניכר (4.0%). והנה בין אלה שזכו לאזרחות צרפתית בעבר שנים מספר אנו מוצאים ירדות שיעור העוסקים במלאכה ובתעשייה עד ל-46.5% וחלקם של העוסקים במסחר עלה עד לשליש מן המספר הכללי (32.5%); וגם חלק המקצועות החפשים וכיו"ב (בהם נכללו כנראה גם הפקידים) עלה עד לחלק החמישי (21%) של הציבור כולו. אם נשמר קו זה בתנאי צרפת המרוששת והנאבכת על קיומה, ובאיזו מידה נשמר, קשה לשער. לעומת זאת אנו מוצאים כמה קוים ברורים למדי בהשתלשלות הדברים בפולין ובהונגריה. בשתיהן עלה הרבה חלקה של העבודה היהודית; ובשתיהן פעלו השלטונות לא מעט לסייע בהתפתחות זו המשנה את דמותו של הציבור היהודי. מלחמת יהודי פולין לעמדות עבודה שניטשה ללא הצלחה בתקופה שבין מלחמה למלחמה, זכתה עתה ל"נצחון" — לאחר שמספרם ירד לחלק השלושים ממה שהיה לפי המלחמה האחרונה. באמצע שנת 1946 הגיע מספר היהודים בפולין העובדים עבודה מקצועית

לפנינו כמעט אותם החזיונות שבהם נתקלנו ביהדות ארצות הברית. חלקה של העבודה בתעשייה יורד כדי מחצית ממה שהיה בראשית המאה ואילו חלקו של המסחר עלה פי ארבעה. התקף לאות, ששיעורה היה קטן מלכתחלה, ירדה פל-איים ומוסיפה לרדת; הוא הדין בעבודה הבלתי-מקצועית שהקיפה חלק ששי מכלל המהגרים וירדה עד לאחוז וחצי בשעה זו. לעומת זאת, המקצועות החפשים והפקידות, אשר המהגרים לא ידעו, חלקם גובר והולך, ויש מקום לצפות שבעוד זמן מה יהיו רוב יהודי קאנאדה פקידים. כשמספר העומדים ברשות עצמם ומספר הפועלים פוחת והולך.

הבדל ניכר נבדלים יהודי אמריקה הלטינית מאחיהם בארצות הברית וקאנאדה. יהודי אמריקה הלטינית הם ציבור צעיר, וסימני-היכר שנתגבשו בצפון אמריקה עדיין הם רופסים כאן. אולם אין זה ההבדל היחיד. ארצות אמריקה הלטינית מפגרות הרבה בהתפתחותן הכלכלית אחרי ארצות הברית או קאנאדה; אין בהן מקום לא לריכוז כלכלי ולא להתפתחות המסחר במידה הכרחית זו שאנו מוצאים בארצות הברית. ועוד: רמת החיים של האוכלוסיה, וביחוד של העובדים, נמוכה כאן מאד, ודבר זה מגביל הרבה את אפשרות האחיזה בעבודה שכירה, גם אילו היה הרצון לכך. היהודים הפכו כאן עד מהרה לציבור של מעמד ביניים המרוכז בעיקר במסחר ובתעשייה — כמעבידים ולא כפועלים. המדינה האחת הדומה במקצת בהשתלשלות הדברים לארצות הברית, היא ארגנטינה, גם שם נוצר בשנות התשעים ובראשית המאה הזאת ישוב עובד, בעיקר בחקלאות וגם בתעשייה בגדים. אולם אך שארית קטנה שרדה עד היום. עד ששת אלפים פועלים יהודים בקהילה שמספרה נאמד ב-260 אלף נפשות. ההתפתחות בשנים שלאחר כך דומה בדרך כלל למהלך בארצות הברית.

חלוקתם המקצועית של המהגרים היהודים, שבבואם הם אנשי המעמד הבינוני ובעיקר סוחרים, אינה משתנה בארץ החדשה; אדרבה, אופים הבלתי-פועלי גובר וגם העובדים המעטים שבתוכם נעלמים במרוצת הימים.

תמונה אחרת לפנינו, כשאנו מתבוננים באותן מארצות אירופה המעטות (חוץ מרוסיה המר-עצתית), שבהן שרד ציבור יהודי ראוי לשמו, שלוש או ארבע הן: רומניה, הונגריה, צרפת ופולין — פרט לציבור הנידחים בגרמניה ואוסטריה, שאין לראותם כציבור קבוע, אפילו

לשעבר הוא דמיון חיצוני בלבד. ה"פריקאנצ'יק" (עוזרי-החנות) היהודי ברוסיה ובפולין בא מסביב בה יהודית ומקום עבודתו היה המשק היהודי בלבד; יהדותו היתה כדבר המובן מאליו ותנור עתו תנועה יהודית, בין אם הפרצוף היהודי הוד"גש ובין אם לא הודגש. בתקופה שבין המלחמות אמנם עברה ובטלה תנועה זו כתנועה יהודית וגם בפולין נתנה בה הטמיעה הלשונית את אותותיה. אף על פי כן נשמר צביונה היהודי של התנועה במדה מרובה, ולו רק משום שהפקידים היהודים בפולין היו להם אגודות מקצועיות משלהם. באמ"ר יקיה מגמת ההתפתחות אחרת לגמרי. רק באר"גנטינה ובשאר ארצות אמריקה הלטינית רוב הפקידים היהודים מרוכזים במשקים יהודיים, כי בזולתם אין להם דריסת רגל; בארצות הברית וגם בקאנאדה, לעומת זאת, מועסק הפקיד היהודי די בעיקר במשק לא-יהודי. הפקיד היהודי כאן אינו מושרש בסביבה יהודית — לידתו וגידולו באמריקה ובתרבותה — ויהדותו היא כדבר מקרי שאינו מחייב לדבר. מחומר אנושי זה לא תצמח ברגיל תנועת עובדים יהודיים, ויש עוד חזיון מזו: מצד אחד נשארים בתנועה הסוציאליסטית היהודית לאגפיה אנשים שנשטשו זה כבר את מעמד העובדים והם נמנים, לפי משלחיהם ורמת-חייהם, עם הבורגנות הבינונית והקטנה; ולעומתם קם דור חדש של עובדים יהודים בפקידות אשר אין לו כל זיקה לתנועה זו אפילו יש לו הכרה מעמדית. עם המרצת הריכוז במסחר ובתעשייה, ועם הלאמת ענפים שונים, עלולה תופעה זו להתגבר, כי אז הפול המחיצה האחר רונה בין העובד היהודי וחברו שאינו יהודי, ולא יהיה עוד מקום לא לעבודה יהודית נפרדת ולא לארגון יהודי נפרד.

אותה סכנה ממש, בשינוי-מה, צפויה לנו בארצות אירופה, גם שם היתה תנועת הפועלים היהודים עד המלחמה האחרונה תנועת אנשים המרוכזים במשקים יהודיים; הנסיון להכניס את העובד היהודי לתעשייה הגדולה ולשירותי הציבור, אשר נעשה בפולין, עלה בהוהו. לא כן עתה. לפני העובד היהודי פתוחה כיום הדרך גם לתעשייה הגדולה, שרובה בידי הממשלה, וגם לשירותי המדינה. כאמור, עולה כיום בפולין מספר הפועלים והפקידים היהודים בשירותי הממשלה על מספר היהודים שבקואופרטיבים היצרניים או במשק הפרטי (היהודי בעיקר). והוא הדין בהונגריה, בתנאים אלה אין זכות-קיום לארגונו המיוחד של הפועל היהודי; הוא עובד בצוות

ל-40,340, והוא כחצי מספרם, מהם עבדו 13,500 בתעשייה הכבדה ובשירותי הממשלה והעירויות, ואילו מספר חברי הקואופרטיבים היצרניים עלה לשלושת אלפים. רוב הפועלים היהודים בתעשייה הכבדה — אשר עברה כולה לידי הממשלה — הועסקו בתעשיית אריג (2650) ומתכת (2257), אולם לא מעטים עבדו גם במכרות (903), בחק"לאות (1090), ברכבות (220) ובנמלים (200). העובד היהודי בפולין הפך איפוא, בדומה לאחיו ברוסיה, לפועל בתעשייה הגדולה או לפקיד בשירות ציבורי (מדינה ועירויות), כמעט אותם הדברים אמורים גם ביהודי הונגריה. גם שם מסתמן ריכוזו היהודים בתעשייה הגדולה שבה עוסקים כיום כמחצית יהודי בודפשט (43.36%), בעוד שהרבע בקירוב (28.63%) עוסקים במסחר. לעומת שתי הקבוצות האלה ערכם של השאר איננו גדול ביותר: רק במקצועות החפשים (8.20%) ובשירותים ציבוריים נוסף על פקידות (6.17%) מרוכזים עוד יהודים במספר ניכר.

ד

מגמת ההתפתחות אשר סומנה למעלה עתידה להשפיע השפעה רבה, ואולי מכריעה, על אופיה ועתידותיה של תנועת העובדים היהודים בגולה. ציבור הפועלים יהודים בארצות הכדור המערבי, במידה שעודו קיים, ימיו ספורים: הבריחה מן המקצוע נמשכת וכוחות חדשים אינם מתוספים. די להשתתף באסיפות הפועלים היהודים כדי להוכח עד כמה נכון משפט זה; כמעט שלא תראה בהן פנים צעירות. אבדן כפול הוא: לא זו בלבד ששכבת העובדים היהודים בארצות הברית וכן בכמה ארצות אחרות (בעיקר קאנאדה וארגנטינה) מצטמקת והולכת, אלא שעמה עלול ללכת לטמיון גם הרעיון של תנועת עובדים יהודיים. הפועלים היהודים בארצות ההן רובם היו מרוכזים בענפי תעשייה מסוימים — וביחוד בתעשיית בגדים — ואי לזאת הצליחו להקים תנועה משלהם. תנועה זו לא הסתפקה בענינים מקצועיים בלבד, אלא דאגה להרמת קרנו החברתית והמוסרית של העובד היהודי וקשרה קשרי קבע בינו ובין שאר העובדים היהודים ועם העם כולו. מכאן ערכה הלאומי והחברתי של תנועה זו: זו היתה גם תנועה מקצועית, גם תנועה סוציאליסטית, גם תנועה לאומית. עם ירידתה אגו עומדים בפני חלל ריק, גם במקום שמתגבשת שכבה חדשה של פקידים במסחר ובתעשייה, הרי דמיונה לתנועת העובדים היהודית

עם חברו שאינו יהודי וחזקה עליהם שימצאו דרך גם לארגון משותף. זמן מה עוד תעמודנה לנו מסורת העבר ולשונו המיוחדת של הפועל היהודי ואולי גם שנאת ישראל; אולם אין להפריז על ערכם של גורמים אלה, ביחוד של הראשונים, פעולתם פוחתת משנה לשנה אף בפולין, ואילו בהונגריה אין הם בנייהשפעה כלל: הטמיעה הלשונית של יהודי הונגריה היא חזיון בן עשרות שנים והמסורת של תנועת עובדים יהודים נעדרת.

אין ספק איפוא בנוגע למגמת התפתחותה של העבודה היהודית בגולה. הסטיכיה שבהתפתחות זו הורסת את העמדות שנוצרו בעמל עשרות השנים הקודמות ועמדות יהודיות חדשות אין באות תחתיהן; וסטיכיה זו דוחפת את המעמד החדש של עובדים יהודיים באירופה לזרועות התבוללות גמורה מבחינה לאומית. זוהי קללת ההתבוללות המקצועית בהתגלמותה הנוכחית. הלומו של דור על השתלכות והתבוללות מקצור עית כמוצא מתסבוכת קיומו הכלכלי והחברתי בגולה — מתוך הנחה שצביונו הלאומי לא ייפגע — באה המציאות וטפחה על פניו. עינינו הרואות כי דוקא הצורות המיוחדות של חיינו הכלכליים על אף השלילה שבהן, אצרו כוח משטר רב מבחינה לאומית; בטלו הצורות, בטל הכוח.

היש מנוס מתהליך טראגי זה, שסופו להרוס שארית מעמדה של העבודה היהודית בגולה? יש המדמים בנפשם כי בשיטות נושנות של תעמולה וארגון סוציאליסטי יתכן לחזור ולהקים תנועת עובדים יהודים על אף כל הגורמים הצומדים לשטן בדרכה. המכריזים עתה על חיי דוש ה"בונד", וכיוצא בהם, תומכים יתדותיהם בשתי הנחות הסותרות זו את זו: כי אפשר להקים תנועה סוציאליסטית יהודית גם ללא זיקה עם תנועת עובדים יהודים; או שאפשר לשמור על צביונה המיוחד של תנועה זו גם בהעדר התנאים הכלכליים והחברתיים אשר הולידו אותה בעבר. שתי ההנחות כוזבות. חלפה התקופה שאפשר היה להפריד בין תנועה מקצועית לתנועה שחרור סוציאלי. התנועה המקצועית לובשת ברוב הארצות צורה פוליטית, בין אם חבריה מודים בכך ובין אם אינם מודים. וכן גוברת ההתנגדות לשתף בתנועת השחרור החברתי אנשים הרחוקים מחיי עבודה והאחראים לא אחת לגילויי משבר והרס בתנועה זו. אנתנו היהודים

לא נוכל להיות יוצאי־דופן מבחינה זו. לא נוכל עוד ליהפך לתנועת „אינטליגנטים" תלרי שים מחיי עבודה; וכן לא נוכל להפקיר את העובדים היהודים שמספרם אינו קטן ועוד יגדל בעתיד הקרוב. מה איפוא יהיה תכנה היהודי של תנועת עובדים זו, במידה שתוכל להתקיים? ראינו בטרראגיות המיוחדת של מצבנו, שגם הזיונות היוביים הופכים לרועץ לתנועת העובדים היהודים. התפוררותו של המשק היהודי בגולה בעונה אחת עם פחיתת ההפליה בהעסקת העובד היהודי במשק המולאם, ואף במשק הפרטי, השמיטו יסוד מלחמתו המיוחדת של הפועל היהודי. המלחמה לאידיש נחרקנה מתכנה במציאות החדשה של חניכי לשון זרה. המלחמה על שלטון עצמי, שהיתה מנוף לתנועה בשנים קודמות — ביחוד במזרח אירופה — חדל ערכה. אם יש עוד תקוה כלשהי להציל את תנועת העובדים היהודים בגולה מהתפוררות פנימית, הרי לא יתכן הדבר אלא בכוחו של רעיון גדול שיכבוש לבם של אנשים אלה כעובדים וכיהודים כאחד. ואין כיום רעיון גדול שיחרי לל את הפלא זולת הציונות העובדת. האיש אשר ידע כי בנין כביר של עבודה יהודית חפד שית מוקם בארץ־ישראל, ובידו להשתתף בו בעזרה מוסרית וחומרית, ולכשיכונה בעבודתו הוא, בהצטרפו לשורות העובדים במדינת ישראל — חזקה עליו שישמור אמונים ליהדותו כשמרו אמונים לעבודה ולשחרור החברתי.

והרי שני מופתים חיים וחותרים להצדקתה של הנחה זו: תנועת העובדים היהודים בברית המועצות שנתפוררה משהשיגה מבוקשה החברתי ולא הצילה המעמד והשלטון. ולעומתה תנועת הפועלים היהודים בארצות הברית, האוחזת ברעיון ארץ־ישראל העובדת כאחוז בקרנות המזבח על מנת להציל את הגיתן להציל, המעבר ההמוני של פועלים יהודים באמריקה לציונות גובע אולי קודם כל מתוך הכרה שרעיון המדינה היהודית העובדת עתיד לשמש בסיס נאמן, ואולי יחידי לתנועת הפועלים היהודים, העשויה לגדול כמה מונים בהשפילה להגיע להמוני הפקידים הרחוקים עדיין מכל ענין יהודי.

תנועת עובדים יהודים בגולה תזיה תנועה ציונית-סוציאליסטית או שלא תהיה לגמרי. עלינו להסיק מסקנות מהכרה זו, ובהקדם, כי בנפשנו הוא, נפש העם היהודי העובד.